

Короленко Віктор Леонтійович,
кандидат педагогічних наук
Миколаївський національний аграрний університет
e-mail: ylkorolenko@ukr.net

ЗНАЧЕННЯ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

***Анотація.** У тезах проаналізовано проблеми морального формування дитини за допомогою сім'ї. Схарактеризовано педагогічний і психологічний вплив під час виховного процесу. Проведений аналіз досвіду виховної роботи батьків. Вказується на важливість уміння батьків використовувати свій досвід у виховному процесі.*

***Ключові слова:** мораль, знання, поведінка, цінність, виховання.*

***Annotation.** The theses analyze the problems of moral formation of a child with the help of the family. The pedagogical and psychological influence during the educational process is characterized. An analysis of the experience of parents' educational work was carried out. The importance of parents' ability to use their experience in the educational process is indicated.*

***Key words:** moral, knowledge, conduct, value, education.*

Сучасний стан розвитку суспільства породжує нові завдання в галузі педагогіки, які необхідно вирішувати як у навчальних закладах, так і в сімейному оточенні. Оптимальні характеристики людини включають в себе вміння ефективно спілкуватися з іншими, керувати й бути підкореними, знаходити спільні мови з різними людьми, а також управляти своїми емоціями. Сучасній людині потрібно успішно функціонувати в умовах швидкої технологізації та стресів. Для цього необхідна внутрішня організованість, здатність швидко адаптуватися, концентруватися і знаходити джерела відпочинку та емоційного зарядження в природі та мистецтві. Батьки повинні приділяти увагу душевному здоров'ю та психологічній адаптації своїх дітей до сучасного життя. Це вимагає від них підвищеного рівня культури спілкування з дітьми, поліпшення виховних цінностей та збільшення педагогічних і психологічних знань.

Родинне виховання та родинна педагогіка постійно змінюються разом із розвитком суспільства. У контексті адміністративно-командної системи владних структур, коли патріотизм міг перекручуватися до такої міри, що син міг зраджувати батька, а держава висловлювала концепцію «міцна сім'я - міцна держава», значення родинного виховання часто втрачало свою істинну суть [1].

Незалежна Українська держава активно підтримує батьків у їхній важливій ролі та надає певну допомогу для виконання ними своїх обов'язків, визначаючи значення родинного виховання та захищаючи права сім'ї. Закон «Про освіту» зокрема підкреслює, що виховання в сім'ї є основою розвитку дитини як особистості.

Батьки мають постійно дбати про фізичне та психічне здоров'я дітей та створювати сприятливі умови для розвитку їх природних здібностей. Вони також повинні поважати гідність дитини та виховувати в ній працелюбність, доброту, милосердя, а також повагу до Вітчизни, рідної мови, культури та сімейних цінностей, а також до національних, історичних та культурних традицій інших народів.

Батьки також повинні сприяти отриманню дітьми освіти в загальноосвітніх закладах або забезпечувати їм повноцінну домашню освіту згідно з державними вимогами. Крім того, вони мають виховувати повагу до законів, прав та основних свобод людини [1].

Процес демократизації та гуманізації системи освіти вносить значні зміни не лише у зміст родинного виховання та взаємодію між сім'єю та школою як ключовими інститутами національного виховання, але й у умови формування особистості. Наші дослідження показують, що розширення свободи вчинків учнів, особливо підлітків, навіть серед тих, хто потребує особливої педагогічної уваги або є важко виховуваним, не завжди призводить до розвитку самосвідомості чи соціальної відповідальності, і, отже, не формує національно свідомого громадянина України.

Формування національно свідомого громадянина - це складний процес, який в значній мірі залежить від родинного оточення, середовища, спадковості, вікових особливостей дитини, а також від інших зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на неї в сім'ї та школі.

Суспільний досвід підтверджує, що найважливішими традиційними рисами української родини є працьовитість, мужність, оптимізм, художня творчість, ощадливість, шляхетність, толерантність, повага до старших, милосердя, особиста моральна чистота, доброта, любов до порядку, гостинність, щирість, щедрість, достойна поведінка у застіллі, у розмові, у товаристві, готовність допомагати, любов до рідного краю, рідної історії, народних пісень, народної культури та інших аспектів.

У роботі з проблемними сім'ями для відновлення втраченого виховного потенціалу національне виховання має ключове значення. Створення позитивної сімейної атмосфери включає у себе поведінку батьків, взаємини всіх членів родини, духовне життя сім'ї, її спрямованість на соціальні та громадянські цінності, а також ставлення до праці та спільноти. Важливими елементами такої атмосфери є громадянська та національна свідомість батьків та інших дорослих членів сім'ї. Зазвичай всі члени родини беруть участь у догляді за собою та організації побуту, відзначенні свят та народних обрядів, радіють успіхам і радостям один одного [1].

Велике значення для виховання мають позитивні сімейні традиції. Традиції - це сталі, регулярно повторювані дії, які стають звичними для сім'ї. Часто вони передаються з покоління в покоління, створюючи умови для формування стійких норм поведінки. Традиції можуть бути різними: позитивними та корисними, наприклад, відзначення пам'ятних подій життя членів сім'ї, спільні обіди або вечері, святкування разом, спільне переглядання телевізора, читання книг вголос, обмін новинами та допомога одне одному [1; 2].

Головною умовою ефективного виховання є авторитет батьків. Під авторитетом розуміється вплив батьків на дітей, що ґрунтується на повазі й любові до батьків, довірі до їхнього життєвого досвіду, словесних та дійових проявах, на їх працелюбність, високі громадські та моральні якості, а також на любов до дитини та розуміння її потреб. Якщо батьки не займаються вихованням дітей, віддають перевагу поганим звичкам, сваряться або навіть фізично конфліктують перед дітьми, вони поступово втрачають свій авторитет, а самі діти можуть стати педагогічно занедбаними та важко виховуваними, проявляти нервозність, агресію або байдужість.

Справжня любов до дітей є основою авторитету батьків, яка повинна базуватися на повазі до особистості дитини, розумінні її індивідуальних потреб і бажань, умінні надати

підтримку та пораду вчасно. Важливо поєднувати високу повагу і любов до дітей з адекватною вимогливістю. При цьому, виняткове прощення або неприйняття батьками відповідальності за свої дії створює штучний авторитет та ускладнює шлях дітей до самостійного життя [3].

Отже, сімейне виховання підтверджує важливість поняття «педагогічна майстерність» батьків, яка включає в себе декілька ключових аспектів. По-перше, це почуття міри, яке означає здатність встановлювати розумні та обгрунтовані вимоги до дітей. Наполегливість та послідовність в цих вимогах є також важливими, адже діти потребують стабільності та структури у вихованні.

Педагогічний такт, тобто вміння враховувати індивідуальні особливості та потреби кожної дитини, також є надзвичайно важливим аспектом. Використання наукових методів і принципів виховання допомагає батькам зробити своє виховання більш ефективним і обгрутованим.

Важливо також збалансувати вимогливість і доброту, допомагати дітям розвивати самостійність, але при цьому не залишати їх без контролю та підтримки. І, нарешті, допомога батьків повинна бути конструктивною, а не перетворюватися на надмірну опіку, що дасть дітям можливість розвиватися та вирішувати проблеми самостійно. Це всі можливо лише за наявності розумної, збалансованої любові, яка допомагає батькам знаходити оптимальний підхід до виховання своїх дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. Короленко В. Л. Моральне виховання дітей шкільного віку в сім'ї // Актуальні питання педагогічних та психологічних наук: Наукові дискусії : міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 2014. С. 137-138.
2. Гула Л. В. Психологічний аспект конфліктності людських стосунків // Українство: динаміка сенсів і вимірів національного буття : матеріали Всеукраїнської наукової конференції, м. Кривий Ріг, 6 листопада 2020 р. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2020. С. 119-121.
3. Короленко В. Л. Формування моральних норм поведінки підлітків на основі довіри з боку дорослих // Вересень. 2007. № 3-4 (40-41). С. 91-94.